

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בהעלותך

(חלק בג שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלש לבריאה

שנת הקהל

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת בהעלותך, (אה"ק) חיד סיון; (בכל העולם) טרכא סיון, ה'תשפ"ג (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בהעלותך

62

ויתירה מזו: פרט זה גופא, שינוי סדרה של ה"פרשה שבראש הספר", כבר ידוע מקודם, ומן הפרשה שלמדנו זה עתה: זמנם של קרבנות הנשיאים מפורש בכתובי⁷, ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן⁸ – "בראש חודש ניסן היה"⁹, ואם כן "למדת" מכאן, ש"אין מוקדם ומאוחר" בפרט זה, שהרי "פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר"¹⁰!

ויתירה עוד מזו – שם אין רש"י מפרש כלום!

[ומצינו זאת אף לפני כן, באותה הפרשה: "וישלחו מן המחנה", ופירש רש"י¹¹ "פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן", והקמת המשכן היתה בר"ח ניסן כנ"ל].

ואם כן מהו שכתב רש"י "למדת"¹²

א. בפסוקי "וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון לאמר", העוסק בציווי הקב"ה על עשיית הפסח (ובהמשך לזה נאמרה פרשת פסח שני¹³), העתיק רש"י בפירושו את התיבות "בחודש הראשון" ופירש: "פרשה¹⁴ שבראש הספר לא נאמרה עד אייר" למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה כו" (כדלקמן ס"ג).

וצריך להבין:

ענין "אין מוקדם ומאוחר בתורה" ידוע כבר מקודם, ונלמד ממנה פסוקים שלפני זה, כמ"ש רש"י בפירושו, תיכף בפרשה הראשונה שבתורה (בראשית בסופה), על הפסוק¹⁵ "לא ידון רוחי באדם גו' והיו ימיו מאה ועשרים שנה", ועל-דרך-זה כמה פעמים לאחר זה¹⁶.

אבל תוכן פירושו הוא שאין הכתובים על הסדר. ואכ"מ.

(7) נשא ז, א.

(8) ל' רש"י שם.

(9) ה, ב.

(10) והוא (כמ"ש רש"י שם) מ"מס' גיטין ב' הניזקין (ס, א)". ולהעיר מתוד"ה תורה חתומה שם, שזוהי כוונת הש"ס בהבאת דרשה זו – להוכיח דאין מוקדם ומאוחר בתורה (כפירושם בתורה חתומה ניתנה). וראה פנים יפות נשא שם.

(11) מקורו של רש"י בפשטות הוא (כמציין בדפוס רש"י) בגמ' פסחים (ו, ב) (ובספרי כאן). ובגמ' (ובספרי) הוא ע"ד לשון רש"י: בגמ' "זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה" (ובספרי "ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה"). אבל בגמ' (בבלי – בירושלמי ראה שקלים פ"ו ה"א) לא מצאתי לע"ע בנוגע לכתובים אחרים בתורה אין מוקדם ומאוחר. וראה הערה הבאה. ובהערות 22, 25.

(1) פרשתנו ט, א.

(2) ט, ו ואילך.

(3) כ"ה בדפוסים שלפנינו, ובדפוס ראשון ושני וכ"כ כת"ר רש"י (שתח"י) "ופרשה".

(4) לכאורה לא בא רש"י כאן לחדש שפרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר, שהרי מפורש הוא בכתוב שם "באחד לחודש השני", אלא שמודיע המציאות (שלכן מזה למדין ש"אין סדר כו"). וכדמוכח עוד יותר מהגירסא הנ"ל (הערה להדגיש הניגוד של הזמן "בחודש הראשון" (הד"ה של רש"י) לימן אמירת פרשה ראשונה. וע"ד הלשון בספרי כאן "שבתחלת הספר הוא אומר וידבר ה' .. וכאן הוא אומר בחודש הראשון ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה".

(5) ו, ג.

(6) וישלח לה, כט. שמות ד, כ. יתרו יט, יא. תשא לא, יח. צו ת, ב. ויש עוד אופן שאינו מפורש ברש"י הלשון "אין מוקדם ומאוחר"

כאן – היינו, שענין „אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה“ נלמד כאן¹² בפעם הראשונה?

ב. והביאור בזה: החידוש כאן הוא „שאינ סדר“¹³ מוקדם ומאוחר בתורה“ (ולשון זו עדיין לא נקט רש"י לעיל בפירושו);

במקומות הקודמים שכתב בהם רש"י „אין מוקדם ומאוחר בתורה“, הרי זה בנוגע לפרשה מסוימת, מאורע¹⁴ או דיבור של הקב"ה – שנכתבו

(12) בפשטות יש לומר כי דוקא ב' פרשיות אלו שהתורה מקדימה את הפרשה שבה מפורש הזמן המאוחר לפרשה שבה מפורש הזמן המוקדם, „למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר“, משא"כ בשאר המקומות בתורה, שבהכתובים עצמם אין מפורש (ומוכרח) שפרשה המאוחרת נאמרה לפני¹⁵. ואפשר שיש ליישבם בדרך אחרת. ולכאורה זהו הפירוש הפשוט בלשון הגמרא שם „זאת אומרת כו" (וראה פנים יפות נשא שם). ומתורצת לכאורה קושיית רע"א בגליון הש"ס שם מדוע למדו זאת מכאן*.

(13) כ"ה בדפוס רש"י שלפנינו כולל דפוס ראשון ושני ובכמה כתי"ר רש"י (שתח"י). ובכמה כתי"ר אחרים (שתח"י) ליתא.

(14) כמו בפ' בראשית וישלח שמות יתרו (יח, יג) תשא – שם.

(*) כן משמע לכאורה שכוונתו להקשות על מ"ש „זאת אומרת אין מוקדם כו" (שע"ז הוא הציון), ומעיר מפרש"י בג' מקומות לפני זה שמפורש כבר שאין מוקדם כו'.

אבל י"ל (ראה לקו"ש ח"ז ע' 119) שכוונתו להקשות על המשך לשון הגמרא שאינו מועתק בגליון הש"ס (שיש הפרש בין חד ענינא לתרי ענינא),

כי דוחק לומר שכוונתו רק לציין עוד מקומות לפני¹⁶ – שהרי יש הרבה מקומות ברש"י (כנסמן בהערה 6). ויש עוד מקומות לפני רש"י (מכילתא בשלח טז, ט. ספרי פרשתנו בדעת רבי). וגם בתוס' ברכות ז, ב. ועוד. ואכ"מ.

בתורה שלא במקומם¹⁵. במקומות אלה אין שינוי הסדר קושיא כל-כך, שהרי התורה אינה ספר „דברי הימים“, המספר את סדר המאורעות והזמן שבו נאמר כל ציווי¹⁶. ובכל המקומות הללו (שפירש בהם שאין מוקדם ומאוחר בתורה)¹⁷ לא כתב כן רש"י אלא כדי שלא יבואו לטעות בזמן המאורע או בזמן הציווי, כאשר הדבר נוגע לפשוטו של מקרא על אתר¹⁸ או במקום אחר¹⁹.

[ועפ"ז מובן הטעם שלא כתב רש"י שאין מוקדם ומאוחר בתורה לעיל, על הפסוק „ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן“ וכן על הפסוק „וישלחו מן המחנה“ – כי במקומות אחרים כוונת רש"י לפרש בכך מתי נאמרה פרשה זו; ואילו כאן – הרי נאמר בפירוש „ביום כלות משה“. ואף בפרשת „וישלחו מן המחנה“ פירש רש"י „פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן“, כנ"ל].

64 אבל בנידון דידן רואים אנו שהכתוב בא להדגיש את הסדר והזמן של הציוויים (והמאורעות). הן בפרשתנו „ידבר הוי' אל משה במדבר סיני בשנה

(15) ככפ' צו בשלח יתרו (יט, יא) – שם.

(16) ועפ"פ פש"מ – בכלל אין צורך לידע הזמן דציווי התורה (ומאי נפק"מ?). וראה פרש"י ר"פ אחרי מה ת"ל כו' (ראה לקו"ש ח"ז ע' 117 הערה 3).

(17) להעיר שבהנ"ל אין לשון רש"י „למדת“ שאין מוקדם ומאוחר כו' וכיו"ב, אלא שמודיע ומפרש סדר הזמנים בפסוקים ובפרשיות. ובפ' שמות שם מפרט „אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא“.

(18) כמו בפ' בראשית שם.

(19) וכמו בפ' וישלח שם, שהרי נאמר אח"כ (וישב לו, לח) ויבן אותו אביו, שפירושו יצחק (רש"י שם). וכן מובן בנוגע פירושו בשאר המקומות.

בשנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון לאמר", והן בראש הספר וידבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר". ואעפ"כ כתובות הפרשיות – כל אחת ביחס לחברתה – בהיפוך הסדר!

ועל כן מפרש רש"י, "למדת", מכאן למדנו חידוש, ש"אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה" – אף כאשר מודגש בתורה הזמן של הענינים והציוויים, והיינו ש(נראה ש)הכתוב מבקש להודיע את סדר הציוויים והמאורעות הללו, גם אז יתכן ש"אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה".

ג. ובהמשך דברי רש"י: "ולמה לא פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד".

בהשקפה ראשונה אין זה מובן: הרי, "למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה", ואם כן מהי השאלה, "למה לא פתח בזו כו'" – הלא זה עתה נאמר שזהו משום ש"אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה"?

[ואכן מצינו במקורו של פירוש רש"י זה בגמרא²¹, שלאחרי מסקנת הגמרא, "זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה" אין מבואר שם הטעם שלא התחילה התורה בפרשה זו. וכן הוא גם בספרי²²].

(20) בדפוס ראשון ושני וכמה כתי"י רש"י (שתח"י) ליתא תיבת "ישראל".

(21) פסחים ו, ב.

(22) בפרשתנו עה"פ. אלא שמתחיל "בגנות ישראל הכתוב מדבר שה' להם אחד עשר חודש שהיו חונים לפני הר סיני", אבל ממשיך

בפשטות היה אפשר לתרץ, שרש"י מדייק בלשונו, "למדת" – שלא כבספרי²³, "ללמדך" – היינו, שלדעת הספרי שינתה התורה את הסדר כדי ללמדנו ("ללמדך") שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה; משא"כ לדעת רש"י – "למדת" – הכוונה בזה היא (לא) שמפני זה שינתה התורה את הסדר, (אלא) שמזה אנו למדים²⁴ ש"אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה"²⁵.

ולכן מתעוררת השאלה, ולמה לא פתח בזו", כי כידוע²⁶, בכל מקום

"ללמדך (ובג' הילקוט: וללמדך) שאין מוקדם ומאוחר בתורה, שבתחלת הספר הוא אומר וידבר ה' כו'... ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה". וה"גנות" "שלא עשו אלא פסח זה בלבד" מפורשת בספרי לקמן על הפסוק ט, ה. ובתולדות אדם (לספרי) מפרש, שהגנות בספרי כאן (ט, א) היא בהפסוק שבתחלת הספר, וכאן בא ללמד שאין מוקדם כו', והגנות בספרי לקמן שם מפרש שהיא במה שלא הקריבו קרבנות בכלל במשך מ' שנות היותם במדבר. אבל בזית רענן ליל"ש כאן מפרש בספרי (ט, א) דהכוונה ב"גנות ישראל" היא לזה שלא הקריבו אלא פסח זה בלבד, כבפרש"י.

(23) עה"פ כאן. ראה הערה הקודמת.

(24) ראה בארוכה מלאכת הקודש (על רש"י) כאן.

(25) פשטות לשון הגמרא, "זאת אומרת כו" הוא ע"ד לשון רש"י, "למדת", ולא שבשביל זה הקדים הכתוב את המאוחר, כלשון הספרי, "ללמדך". אבל בגמ' מאמר זה בא כתיביו על הקושיא, "ונכתוב ברישא דחדש ראשון והדר נכתוב דחודש שני". ומשמע קצת, שנכתב בשינוי הסדר כדי ללמד. ואכ"מ.

(26) ע"ד דעת הרמב"ן – ראה רמב"ן קרח טז, א. צו ח, א. ועוד.

ובפרשתנו עה"פ בתחלתו, לאחר שמביא, מכאן אמרו חכמים אין מוקדם ומאוחר בתורה", ממשיך "וטעם האיחור הזה ה' כו'". וברבעה"ת פרשתנו עה"פ, לאחר שמביא הגמ' בפסחים

מצוה זו^{30*} (קרבן פסח) בביאתם לארץ ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור. והיינו שנצטוו בפירוש להקריבו רק בארץ ישראל³¹,

[וממילא, הקרבת הפסח במדבר (מלבד בפעם הראשונה) היתה אסורה (שהרי אסור להקריב על המזבח דבר „אשר לא ציוה אותם”³²)]

ואדרבה – הקרבה זו במדבר היתה רק על פי הדבור³³.

(30*) כ”ה בדפוס רש”י שלפנינו. וברא”ם העתיק מפרש”י „עבודה זו” כמו שהוא במכילתא. וכ”ה בדפוס ראשון וכמה כתי”ר רש”י (שתת”י). ושם המשך הלשון ברש”י „מביאתם לארץ ואילך” (ע”ד לשון המכילתא). ובסוף לשון רש”י „ועל פי הדבור”.

(31) ומוכן שדוחק גדול לומר, שלפי פרש”י בפרשתנו, אין מצות קרבן פסח תלוי בביאה לארץ (ומה שנאמר ל’ ביאה בפסח הוא לומר לך עשה מצוה זו בשביל שתיכנס לארץ) כמ”ש הרא”ם כאן (בפירוש הא’ ועוד, דהספרי והמכילתא (מקור פרש”י בא שם) הם מדרשות חלוקות – כי, כמדובר כמה פעמים, אין זה מתאים שרש”י יפרש במקום אחד היפך פירושו במקום אחר מבלי שיעיר ע”ז. ובפרט שכל תוכן פרשה זו שהוא ציווי ה’ על עשיית הפסח, מדגיש שהוא ציווי מיוחד ע”פ הדבור, דאל”כ הרי זמנו ופרטי עשייתו כבר מפורשים (כמו שכתבו מפרשי התורה). ואם רש”י כאן קאי להשיטה שנתחייבו גם במדבר – הו”ל לפרש ולבאר הצורך בציווי ה’ עוד פעם. ולהעיר מפרש”י ט, ד. ובמפרשי רש”י שם.

(32) ע”ד (ל’ הכתוב) שמיני י, א.

(33) ברע”ב על פרש”י כאן כתב (ועד”ז בבאר מים חיים כאן) „ור”ל משום דהיינו טעמא שלא נתחייבו מפני שלא מלו במדבר כדכתיב בספר יהושע כי לא מלו אותם בדרך וכת”י כל ערל

שנאמר בו „אין מוקדם ומאוחר בתורה”, יש לתורה כוונה בכך, וקיימת הסברה לסדר הקדימה והאחר²⁷ בכתבת הפרשיות.

אך עדיין אין זה מחוור: לפי זה השאלה היא (לא) „למה לא פתח בזו”, (אלא) למה (א) שינה הכתוב את הסדר, (ב) והקדים את הפרשה ההיא – ואם כן היה לו לרש”י לשאול (לא) „למה לא פתח בזו” (אלא) – למה שינה הסדר ולמה פתח בפרשה שבראש הספר, וכיצא בזה?

וכן צריך ביאור בלשון קושיית רש”י „ולמה לא פתח”, ולא „למה לא הקדים”²⁸ וכיצא בזה²⁹.

ד. גם צריך להבין את התירוצו (של רש”י וכו’) „מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד”:

מהו תוכן ה„גנות” כאן – והלא רש”י כבר פירש³⁰ לעיל, ש„תלה הכתוב

„ומשני אין מוקדם ומאוחר בתור”, ממשיך „ומ”מ יש ליתן טעם בדבר כו”.

(27) ראה של”ה תב, ב. פנים יפות נשא שם. פרשתנו עה”פ. באר יצחק לרש”י כאן. ובספרי דבי רב (לספרי כאן) מפרש עד”ז בלשון „וללמך”, ומבאר שבזה פליגי ת”ק ורבי, דלדעת ת”ק כי משכחא טעמא אמרינן אין מוקדם כו’ ולדעת רבי אפי’ בלא טעמא מצינו למימר אין מוקדם כו’.

(28) וכלשון רש”י נח יא, לב: ולמה הקדים כו’. (29) בבאר מים חיים כאן „אע”פ שאין דרך רש”י לתרץ כל מוקדם ומאוחר הכתובה בתורה, הכא שמשנה סדר תחלת הספר צריך ליישב יותר”. אבל אינו מבאר טעם הדבר.

(30) בא יב, כה. וראה פירושו שם יג, ה.

(*) ראה לקו”ש חט”ו ע’ 392 ובהנסמן שם הערה 13.

התוס' ³⁴ ומפרשי רש"י ³⁵ מבארים, „דהיינו גנותן שנשתהו ליכנס לארץ עד מ' שנה מפני עון המרגלים”.

ועוד – שבדואי היו כו"כ מבני שהיו בגיל שכבר הפסיקו להוליד (ראה פרש"י לך יז, וז. ובארוכה – לקו"ש ח"כ ע' 79 ואילך) ומשה ואהרן בראשם. וכן היו כו"כ שהגיעו לגיל בר-מצוה במשך שנתיים אלו, ועדיין לא נשאו נשים ולא נולדו להם בנים – וכל אלו מחייבים – ע"פ הנ"ל – להקריב את הפסח.

והנה כו"כ שקו"ט אם המיעוט עשו את הפסח. דלפי פשטות דברי התוס' קדושין (רמב"ן עה"ת כאן. ובחידושי ליבמות עב, א. רד"ק ורלב"ג יהושע שם. רע"ב שם. ועוד) משמע שלא עשו, כמו שכתבו המפרשים בקדושין שם (ראה מהרי"ט שם טעם הדבר. שו"ת אבניז אור"ח ח"כ בסופו סי' תקלח). אבל בריטב"א יבמות שם ד"ה טמא „אבל מכאן ואילך לא עשו פסח הערלים אבל המולים עשו פסח (גם אלו שהיו בזכריו ערלים)”. אמנם לשיטה זו (דכאן נחשב „ערלי” זכריו באונס (ראינה) מעבכת בו” – ל' הריטב"א שם) הרי כתבו התוס' ביבמות (שם ד"ה משום) בפירוש הספרי „בגנותן של ישראל ספר הכתוב שלא עשו אלא פסח אחד” – „דעשו פסחים אבל לא עשו כתיקון אלא אחד” (ועד"ז הוא בתוס' הרא"ש יבמות שם. ומוסיף: „כלומר בשביל שהיו ערלים אע"פ דאינה מעבכת מ"מ לא ה' ממש כתיקונה”). אשר לפי הנ"ל (שוה"ג ז' להערה זו) אין כן דעת התוס' קדושין שם. רמב"ן שם. ועוד. וראה יד דוד שם. מפרשים לתוס' יבמות שם.

אבל יש מפרשים (ראה לימודי ה' לימוד רא. אמבוהא דספרי לספרי זוטא פרשתנו ט, ד. ועוד) שגם לדעת התוס' קדושין המיעוט עשו פסח לעצמן, וגנותן של ישראל שלא עשו הפסח כי רובן לא עשו (מחמת ערלות).

אבל רש"י עה"ת כותב ברור דעתו (כנ"ל בפנים) „שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד”. ודוחק הכי גדול לומר שלרש"י פלוגתא במציאות בין פשש"מ ומדרשו, שע"פ הש"ס עשו עוד פסחים במדבר.

(34) קדושין שם. וראה רמב"ן כאן.

(35) רא"ם כאן ובפ' בא. וראה שפ"ח כאן. ובכ"מ.

לא יאכל בו והטעם שלא מלו היה מפני שלא נשבה רוח צפונית לפי שהיו נזופין ומנודין מפני עונותיהם וסכנה ה' להם אם ימולו והיינו גנותן של ישראל הכי איתמר בגמרא (וראה גם רמב"ן פרשתנו עה"פ. ועד"ז הוא בתוס' קדושין לז, ב ד"ה הואיל בתירוץ הב' אלא שבתוס' שם מביא זה לפי הדיעה שגם במדבר נתחייבא).

אמנם מובן שדוחק לפרש בפרש"י בא, שזה שלא נתחייבו הוא לפי שלא מלו במדבר, שהרי א' עדיין לא למדנו שלא מלו במדבר, ב' לשון רש"י הוא „תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ”.

ונוסף לזה (את"ל שגם לדעת רש"י בפושט"מ – מילת זכריו מעבכתו מלאכול בפסח"י (כמ"ש במכילתא בא יב, מח. יבמות ע, ב. ועוד), ואשר גם היכא דלא אפשר למולד (באופן הנ"ל) מעבכת"ה הרי לפי זה צריך לומר שבמשך שנתיים (מיצי"מ עד חודש ניסן דשנה השלישית) הנה לכאור"א מבני"י נולד בן זכרי או עכ"פ לרובם'.

א' בתוס' שם קאי על פרש"י שבפרשתנו. ואולי י"ל שלפני בעלי התוס' לא ה' הפירוש הנ"ל ברש"י פ' בא. וראה משיכל לדוד לרש"י שם ז' „בכל הספורים אשר לפני חזק כאן דבור שלם”. וכן ליתא בדפוס שני שלפנינו וכמה כתי"ר רש"י (שתח"י).

ב' לשון הרע"ב „שלא מלו במדבר כו' וכתב כל ערל לא יאכל בו” הוא ע"ד לשון התוס' קדושין שם „שהיו רובם ערלים וכתב כל ערל לא יאכל בו”. היינו שהם עצמם היו ערלים. אמנם לפי זה, בשנים הראשונות במדבר לא היו רובם ערלים, והיו יכולים רובם לעשות הפסח. וצריך לפרש כוונתם דבניהם היו ערלים, ומילת זכריו מעבכתו, כמ"ש ברמב"ן ורא"ם כאן. – ראה בכ"ז מפרשים לקדושין שם (מהרי"ט, המקנה). שער המלך (הל' ק"פ פ"ט ה"ט). יד דוד (קידושין שם. ושי"ט). ועוד.

וראה לקמן בפנים ההערה.

ג' אבל רש"י לא הביאו בפירושו עה"ת בא יב, מח. והרי גם במכילתא שם דעת ר"י היא שאין מילת זכריו מעבכתו מלאכול בפסח.

ד' ברש"י ברכה לג, ט: שאותם שנולדו במדבר של ישראל לא מלו את בניהם כו', ולא כתב לפי שלא נשבה רוח צפונית וכיו"ב (כביבמות עב, רע"א). וכמו שכתב בפירושו ליהושע ה, ב.

ה' כברמב"ן עה"ת שם. ח"י הרמב"ן יבמות שם. רד"ק יהושע שם. ובמפרשים הנ"ל (מהרי"ט ושער המלך) בתוס' שם. וראה יד דוד שם. ולקמן בפנים ההערה.

ו' ברש"י שבת פט, רע"ב ד"ה שפורו רובו, דכל אחד

נתעברה אשתו זכר במצות שובו לכם לאהליכם. אבל בפושט"מ אין כל רמז ע"ז. ולהעיר שגם רש"י שם מסיים „ולא ידענה היכא רמיזא”.

ז' כ"ה לכאורה לדעת התוס' קדושין שם (וראה מפרשים הנ"ל שוה"ג הב'). וכן מפורש ברלב"ג יהושע שם, ג.

אבל קשה לפרש כן בפשוטו של מקרא (בפירוש רש"י), שהרי –

(א) בפרשה זו של פסח לא נזכר שלא יכנסו לארץ ישראל בגלל עון המרגלים, ואדרבה, בפרשתנו (להלן) נאמר³⁶ דברי משה „נוסעים אנחנו אל המקום”, ופירש רש"י „מיד עד ג' ימים אנו נכנסין לארץ, שבמסע זה הראשון נסעו על מנת להכנס לארץ ישראל”, ולא נזכרה כאן כלל גנותן של ישראל³⁷.

(ב) ועיקר: לפי זה, הרי (1) ה„גנות” היא בכך ש„נשתהו ליכנס לארץ עד מ' שנה”, ולא בהקרבת הפסח. (2) אם נאמר שהדבר נחשב ל„גנות”, הרי אין זה שייך רק לקרבן פסח, אלא לכל המצוות התלויות בארץ ובכניסה לארץ – ואם כן, הרי אין מקום לייחס את ה„גנות” לקרבן פסח דוקא. ואדרבה – יש „גנות” יותר בכל שאר המצוות שמסוג זה, כי הן לא נתקיימו במדבר אפילו פעם אחת.

(36) י, כט.

(37) בחזקוני כאן „אלא יש לומר גנות הוא להם שאם לא חטאו במתאוננים היו נכנסין לארץ באותו אייר כדכתיב ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים לחודש וגו' ויאמר משה לחובב נוסעים אנחנו כו' והיו עושין פסחיהם בארץ ועכשיו חטאו ועשו שם חודש כו'”.

ומלשוננו משמע דמפרש דהגנות בפרשה זו היא בהמשך הפרשה לקמן, דלפי פירש"י היתה הפתיחה כוללת גם את הפרשיות דלקמן (י, יא ואילך). אבל צע"ג בזה דמכיון דפשוט הקושיא „ולמה לא פתח בזה” היא כדי שיהיו הפרשיות כסדרן, פשיטא שאין מקום להקדים המאורעות דכ' אייר לפני הפרשה שבראש הספר מר"ח אייר, ובפרט שלפני הפרשיות דלקמן (י, א ואילך) הוצרך להודיע תחלה סדר הנסיעות וחניות הדגלים הנאמר בפרשה שבראש הספר.

ה. ויובן זה בהקדים מ"ש רש"י ש„לא פתח בזה מפני שהיא גנותן של ישראל”. ואינו מחזור: אם „גנותן של ישראל” הוא דבר שאין התורה רוצה בו, למה לה לספר „גנותן של ישראל” בכלל?

ומובן מזה, שעיקר הקפידא בכך היא בנוגע ל„פרשה שבראש הספר”, כי הפתיחה (של ספר וכיוצא בזה) צריכה להיות בענין של „חיבתן של ישראל”.

ואכן מצינו, שפתיחת כל ספר משלש הספרים שבתורה שמות ויקרא ובמדבר³⁸, שבהם מדובר אודות בני ישראל, היא בענין של חיבת בני ישראל – כמו שפירש רש"י בתחילת כל ספר: „ואלה שמות, להודיע חיבתן”; „ויקרא אל משה, לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציווים קדמה קריאה לשון חיבה”; „וידבר גו' במדבר סיני, מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה”.

[ועל־דרך־זה בספר בראשית המדבר בבריאת כל העולם כולו – כתב רש"י בתחילתו, „מה טעם פתח בבראשית”, והכוונה של הדברים (ושל הפתיחה) היא „כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים”].

ומאחר שענין זה (אודות פתיחת ספר שבתורה) ידוע כבר מהספרים הקודמים, בהכרח לומר, ששאלת רש"י כאן „ולמה לא פתח בזה” היא מפני שפרשה „ו” מבטאת את מעלתם

(38) וגם בספר דברים „אלה הדברים אשר דבר משה”, שהן דברי תוכחות” כפרש"י שם – מפרש רש"י ד„סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל”, אף שלאח"ז בהפרשה וכן בפ' עקב הוכיח בגלוי ובפירוש.

כן היה מתאים יותר שפתיחה זו תהיה בפרשה דידן.

ויש להוסיף, שאילו כך היה, אזי היו פתיחות הספרים בסדר של „מעלין בקודש” – זו למעלה מזו:

פתיחת ספר שמות היא החיבה של בני ישראל מצד עצמם, הבאה לידי ביטוי בזה ש„מנאן”;

פתיחת ספר ויקרא היא בחיבתו של הקב”ה לבני ישראל בענין המצוות והציווים, הבאה לידי ביטוי בכך שלכל הציווים „קדמה קריאה לשון חיבה” (וכדיוק לשון רש”י שהקדמה זו היתה „לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציווים” – ולא כדיבור למשה מצד עצמו, אלא כסיום לשון רש”י „אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהם בלשון עראי וטומאה שנאמר כו”, היינו שהטעם לכך קשור להיותם מאומות העולם);

ופתיחת הספר שלאחרי זה, ספר במדבר, היתה במעלתם וחיבתם של בני ישראל בכך שהקב”ה צוה אותם (אחרי הקמת המשכן) במצוה מיוחדת, שמצד עצמם לא היו מחוייבים בה באותה שעה (במדבר) – ודבר זה עצמו כבר מורה על שבחן וחיבתן של ישראל; ובני ישראל אכן קיימו את המצוה, והקריבו את הקרבן במשכן בשלימות, „ככל אשר צוה ה’ את משה כן עשו בני ישראל, כנ”ל.

יתר על כן: כאן באים לידי ביטוי (א) מעלתם ושבחם של בני ישראל –

שנמשלו לכוכבים, ובריש ספר במדבר „מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה כו”.

וחביבותם של בני ישראל, ולכן, לכאורה, היה מתאים יותר שבה תהיה פתיחת ספר במדבר.

ו. ביאור הדבר: רובו ככולו של חומש ויקרא הוא ציוויי הקב”ה שנאמרו למשה לאחר הקמת המשכן, וחומש במדבר עוסק (בציווים ו) בסדר המאורעות של הנהגת בני ישראל במדבר³⁹.

וממילא היה זה מתאים, שפתיחת ספר במדבר תהיה במעלתם של בני ישראל, שקיימו בפועל את ציווי השם⁴⁰, „ויעשו את הפסח גו’ ככל אשר ציוה ה’ את משה כן עשו בני ישראל”⁴¹, בשלימותו ובמילואו – בכך שכל בני ישראל הקריבו את קרבן ה’ במועדו, במשכן, כדבעי למהוי⁴² (עד כדי התביעה „למה נגרע”).

ואע”פ שה„פרשה שבראש הספר” אף היא בענין שהוא „מתוך חיבתן”, כנ”ל, מכל מקום [בנוסף לזה שהפרשה דידן קדמה בזמן, ואם כן היה מתאים יותר להתחיל בפרשה זו (ובחביבות שבה), הרי] החיבה ש„מתוך חיבתן מונה אותם” אינה דבר דמיוני, שהרי הובאה כבר בריש ספר שמות⁴³; ואם

(39) להעיר מרמב”ן פרשתנו עה”פ (בתחלתו).

(40) להעיר מלשון רש”י בתחלת פירושו על התורה „לא ה’ צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל” (וראה בארוכה לקו”ח ח”ה ע’ 3 ואילך).

(41) פרשתנו ט, ה.

(42) ראה ספרי עה”פ שם: להודיע שבחן של ישראל שכשם שאמר להם משה כן עשו.

(43) אלא שמוכן שאינו דומה לגמרי, כי בריש פ’ שמות „חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן

לארץ דוקא – הרי החיוב בו הוא רק בביאתם לארץ⁴⁹].

ואילו הקרבת קרבן פסח שייכת גם במדבר, אלא שבנוגע לפועל⁵⁰ לא חייבם הקב"ה במצוה זו עד ביאתם לארץ⁵¹.

ויתירה מזו רואים אנו בפרשה זו, שמצד הבקשה והטענה של מתי מספר מישראל „למה נגרע“, נתן הקב"ה זמן לקרבן פסח ב"ד באייר, כדי שיוכלו להקריב את קרבן הפסח – מאורע שלא מצינו בשום מצוה אחרת או קרבן אחר (שבהם הכלל הוא – עבר יומו בטל קרבנו⁵²).

ומתעוררת השאלה – ואפילו לבן חמש למקרא: איך יתכן שבכל ל"ט שנה שהיו בני ישראל במדבר לא תבעו ובקשו מהקב"ה „למה נגרע“, שרצונם להקריב את הקרבן לה", קרבן הפסח (ובפרט שהוא הקרבן שהצילים במצרים⁵³ והביא לגאולה ממצרים⁵⁴)?

ובמכלל-שכן וקל-וחומר: ומה 70

כמה גדול היה רצונם לקיים את ציווי ה', עד שאפילו „אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח“, אף הם תבעו וטענו „למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו“⁴⁴, וכן (ב) חיבתם של בני ישראל לפני הקב"ה, שקיבל את טענתם ובקשתם „למה נגרע“, ונתן להם את האפשרות להשלים את החסרון ולהקריב קרבן פסח שני.

ז. על זה מתרץ רש"י „מפני שהיא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד“. החביבות שאנו רואים בפרשה זו – הציווי על הקרבת הפסח במדבר (כהוראת שעה) ופסח שני – נושאת בתוכה ענין של גנות:

אע"פ ש„תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ“, מכל מקום, אין זה דומה לשאר מצוות התלויות בביאה לארץ, שעצם חיובן שייך רק משיבוא בני ישראל לארץ⁴⁵,

[ולא מיבעי מצות בכורים⁴⁶ ותרומות ומעשרות או אפילו חלה⁴⁷ ודומיהן, שהן מצוות התלויות בגוף הארץ, בפירות ובתבואות של בני ישראל בארץ ישראל דוקא; אלא אפילו ענינים כגון פטר חמור שאינו שייך לגוף הארץ, ומכל מקום (לדיעה אחת בפירוש רש"י⁴⁸) הוא נוהג בביאתן

(49) ראה בכהנ"ל (ע"ד ההלכה) קדושין לו, א ואילך.

(50) להעיר מגו"א לפרש"י כאן.

(51) וי"ל שזהו דיוק לשון רש"י „ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד בלבד שעשו בשנה השנית על פי הדבור“, ולא כמכילתא שם „תלה הכתוב לעבודה זו מביאתן לארץ ולהלן“, ולא נאמר שם מלבד פסח אחד – כי לדעת המכילתא י"ל דהוי בגדר הוראת שעה ואינו בגדר דהקרת הפסח כמו שהוא בא"י, משא"כ לדעת רש"י ש„פסח אחד“ זה הוא באותו גדר החיוב דפסח דורות.

(52) פרש"י פנחס כח, יו"ד. יד. ובכ"מ.

(53) כמ"ש (בא יב, יג) וראיתי את הדם ופסחתי עליכם גו'.

(54) ראה פרש"י בא שם, ו.

(44) ט, ו"ז.

(45) ראה פרש"י מסעי לד, ב.

(46) ראה פרש"י ר"פ תבוא.

(47) ראה פרש"י שלח טו, יח.

(48) בא יג, יא.

הקרבת הפסח ע"י בקשה מהקב"ה, אלא – רק השלמה להקרבה שנתחייבו בה כל ישראל באותה שנה.

לאידך: אילו היו משה ואהרן מבקשים מהקב"ה להקריב את קרבן הפסח, והיו פועלים זאת (ואפילו – עבור כל ישראל), הרי זה גופא היה מביע את „גנותן של ישראל” באופן גדול יותר, בהראותם שזהו קרבן לה' שאפשר לפעול את הקרבתו ע"י בקשה לה' – ואעפ"כ בני ישראל לא בקשו זאת.

ולכן, משה ואהרן, בהיותם רועים נאמנים, ויתרו – כדי שלא להביע (בגלוי יותר) את „גנותן של ישראל” – על העילוי שלהם עצמם (שלא נצטוו עליו) בהבאת קרבן פסח ע"י בקשתם – ובלבד שישמרו על כבודן של ישראל.

ט. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר, ע"פ יינה של תורה שבפירוש רש"י, הטעם שענין זה של „אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה” נלמד („למדת”) מפרשה זו דוקא:

חיוב פסח שני⁵⁶ (שהוא החידוש שבפרשה זו) אין ענינו כאופן החיוב בפסח ראשון (ובכלל – כשאר המצוות) שנקבע וצריך להתקיים מלכתחילה ע"פ סדר התורה (בזמנו), אלא הדבר הוא באופן שלא ע"פ סדר, עבור אלו שלא הקריבו את הפסח בזמנו.

וגם אופן אמירת מצוה זו לבני ישראל היה שלא ע"פ הסדר של שאר

כשאחדים מישראל טענו „למה נגרע” נתן להם הקב"ה אפשרות להקריב את קרבן הפסח, על אחת כמה וכמה שאילו היו כל ישראל מבקשים ותובעים מהקב"ה (בידעם שקרבן זה אינו דומה לשאר המצוות התלויות בארץ, כנ"ל) שרצונם להקריב את קרבן הפסח כמו שעשו במדבר בשנה השנית, בודאי היה הדבר עולה בידם.

וזהו „גנותן של ישראל”, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד – אילו היו בני ישראל מבקשים מהקב"ה „למה נגרע”, היתה בקשתם מתקבלת והיו מקריבים את הקרבן כל ארבעים שנה.

ח. אמנם, לפי זה עולה השאלה: איך יתכן שמשה ואהרן וכיוצא בזה לא בקשו ולא פעלו אצל הקב"ה להקריב את קרבן הפסח בכל משך ל"ט השנים שהיו במדבר?

והביאור בזה (בפנימיות הענינים):

תפקיד נשיאי ישראל הוא לכל לראש – וזהו כל ענינם – לחשוב על בני ישראל ולפעול למענם. ועד כדי כך, שמצינו במשה שמסר נפשו עבור כלל ישראל, לא רק מסירת הגוף אלא גם מסירת הנפש, באמרו „ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת”⁵⁵.

ומזה מובן בנידון דידן:

„גנותן של ישראל” המובעת בפרשה זו אינה בהדגשה כליכך. שכן, לא מצינו שפעלו ישראל את עצמם

(56) בכל הבא לקמן ראה לקו"ש חיי"ח ע' 118 ואילך. וש"נ.

(55) תשא לב, לב. וראה לקו"ש חכ"א ע' 173 ואילך.

במצרים, אשר אז היו במצב שתיכף לאחר „לידתם“⁶⁰,

וממילא נדרשה מבני ישראל באותה שעה (במדבר) עבודה של „אין סדר“, למעלה מסדר, „בשעתא חדא“⁶¹, עבודת התשובה.

י. ע"פ כל הנ"ל נמצא, שבפרשתנו אנו לומדים את גודל הענין של הבקשה „למה נגרע“.

ומאחר ש„התורה היא נצחית“⁶², הוראה נצחית, הרי מובן, שהדבר נוגע בכל הזמנים ובכל המקומות, ובפרט בזמנו זה⁶³.

ועל-דרך-זה מובן בנוגע לבקשות ותפלות של בני ישראל⁶⁴ בכלל,

ועל אחת כמה וכמה – בנוגע לבקשה הנפשית של כל אחד ואחד מבני ישראל, אשר (מאחר שכבר „כלו כל הקצין“⁶⁵) תבוא הגאולה האמיתית והשלימה, ובאופן ד„מיד הן נגאלין“⁶⁶,

ובלשון תפלת העמידה, שבני ישראל מתפללים שלש פעמים ביום (מימות החול), „את צמח דוד עבדך

המצוות והציווים שצוה אותם הקב"ה מלכתחילה, אלא כמענה על טענתם ובקשתם של יהודים שהיו „טמאים לנפש אדם“ – „למה נגרע“.

ובעבודת ה' זהו ענין עבודת התשובה, שאין היא דרכו של האדם העובד את ה' בדרך הישר, „אשר עשה האלקים את האדם ישר“⁵⁷, אלא זוהי עבודתו של מי שנכשל, חטא ופגם ועבר את הדרך⁵⁸.

וזהו גם תוכן הענין של „טמא לנפש אדם“, כמו שנתבאר בעבר בארוכה⁵⁹.

וזהו הרמז בדברי רש"י במ"ש „מפני שהיא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד“: גם ההקרבה במשך כל הארבעים שנה היתה צריכה לבוא באופן שאינו ע"פ סדר (הן מפני שזהו שלא ע"פ סדר המצוה – על-דרך ציווי הקב"ה אותם להקריב קרבן פסח בשנה השנית – שהרי בהיותם במדבר לא נתחייבו, והן, ובעיקר), שהיו צריכים לתבוע ולבקש כן מהקב"ה, כנ"ל.

וטעם הדבר: במשך כל השנים „שהיו ישראל במדבר“, היו במצב של לאחר החטא (שהרי זו היתה הסיבה להיותם במדבר, כנ"ל), שלא כמצבם של בני ישראל בעת הקרבת קרבן פסח

(60) כנבואת יחזקאל קאפילט טז.

(61) זח"א קנט, א.

(62) תניא רפ"ז.

(63) ובפרט בזמן שבו לומדים וקוראים הפרשה המתאימה (ראה ספר השיחות תש"ב ע' 29 ואילך).

(64) שהיא „מ"ע בכל יום .. שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום“ (רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה כסף משנה שם. שרש מצות התפלה (בסמ"צ להצ"צ) בתחלתו).

(65) סנהדרין צז, ב.

(66) לשון הרמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

(57) קהלת ז, כט.

(58) ראה לקו"ד ח"א קפז, רע"א. וראה גם לקו"ת אחרי כן, ג. ראה לד, א (ועוד). שבת שובה סד, ד. סז, א. ובכ"מ.

(59) לקו"ש ח"ח שם.

מהרה תצמיח⁶⁷, וכן בחותם של כל התפלות, כולל תפילות שבת ויום־טוב, „יהי רצון כו' שיכנה בית המקדש במהרה בימינו כו'”,

כפשוטו — במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ בהעלותך תשמ"א)

(67) ביי"ב האמצעיות (ראה רמב"ם ריש הל' תפלה ה"ד. טוש"ע (ודאדה"ז) או"ח סימן קיב). שהאדם „שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה” (רמב"ם שם ה"ב).

